

вірить, що сьогодні в нашій країні можлива легалізація капіталу» [6, С. 27]. Хоча багато експертів висловлюється за необхідність проведення податкової амністії.

Загальний висновок. Проблема тіньової економіки — це світова проблема. Вона існує у всіх країнах світу. Для того, щоб повернути хоча б частину тіньових капіталів в реальну економіку, необхідна податкова амністія, тобто легалізація тіньових доходів.

Література

1. *Шелудько Н. М.* Проблеми тіньової економіки в Україні // Фінанси України. — 2002. — № 9. — С. 80—86.
2. *Яворская Н.* Теневым капиталистам предлагают «засветиться». Сегодня. — 2004. 6 квітня. — С. 5.
3. *Шевченко С.* Ви ще познайомитеся з «лібералом» Тігіпком // Галицькі контракти. — 2003. — № 6. — С. 12—13.
4. *Акимова И.* Прощение, растянутое на годы // Деловой журнал. — 2004. — № 6. — С. 26.
5. *Барановский А.* Легализация капиталов — процесс сложный // Деловой журнал. — 2004. — № 6. — С. 24—25.
6. *Спиридонов Н., Доценко Я.* «Тень знай свое место!» // Деловой журнал. — 2004. — № 6. — С. 20—25.

Н. А. Фукс

Київський національний економічний університет

ПОНЯТТЯ «БАНК» В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

В умовах ринкової економіки банки мають надзвичайно великі можливості як для позитивного, так і негативного впливу на економічні процеси, що обумовлює необхідність правового регулювання їхньої діяльності. Нині вони перетворюються у суспільно важливі інституції, від результатів діяльності яких залежить добробут держави в цілому та кожного громадянина зокрема. Функції банків вже давно вийшли за межі звичного фінансового посередництва. Поряд з традиційними банківськими операціями (депозитні, кредитні, розрахункові) активно розвиваються нетрадиційні напрямки діяльності (насамперед різноманітні банківські послуги).

Україна, проголосивши незалежність, визначила одним з невідкладних і пріоритетних завдань розбудову власної банківської

системи, а отже, розробку і прийняття національного банківського законодавства. Ще 20 березня 1991 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про банки і банківську діяльність», в якому насамперед була здійснена спроба визначення змісту поняття «банк». Так, у ст. 2 згаданого Закону зазначалося, що банки — це установи, функцією яких є кредитування суб'єктів господарської діяльності та громадян за рахунок залучення коштів підприємств, установ, організацій, населення та інших кредитних ресурсів, касове та розрахункове обслуговування народного господарства, виконання валютних та інших банківських операцій, передбачених цим Законом.

Наведене визначення поняття «банк» використовувалося у вітчизняній практиці неповних десяти років, хоча від самого початку воно потребувало, якщо не докорінних змін, то хоча б змістовних уточнень. В чому ж полягав основний недолік законодавчого трактування поняття «банк»? На перший погляд, воно визнавало базові функції банку — залучення коштів, кредитування, розрахунки, хоча й порушувало логіку ланцюга взаємопов'язаних операцій, віддавши перше місце кредитуванню. Однак глибший аналіз визначення свідчить про те, що воно не дає чіткої відповіді на найважливіше питання: у чому різниця між банками та іншими фінансовими установами, так званими не банками?

Чіткого законодавчого визначення змісту поняття «банк» потребувало банківське співтовариство, система банківського регулювання й суспільство. Неоднозначне тлумачення поняття «банк» рано чи пізно обертається негативними наслідками для економічної практики, особливо в умовах, коли країна тільки починає опановувати ринковий механізм господарювання. Економічним суб'єктам за таких умов важче орієнтуватися на фінансовому ринку, визначати які фінансові посередники належать до банків та які економіко-правові наслідки вони матимуть, вдаючись до банківського обслуговування. Перегляду законодавчого визначення поняття «банк» вимагала національна економіка, розвиток якої наприкінці 90-х років не міг забезпечити банківський Закон 1991 р. До того ж реформування банківського законодавства, а отже, і банківської системи, на той час було визнано одним з пріоритетних напрямків державної політики, що мав на меті адаптацію вітчизняного банківського законодавства до законодавства Європейського Союзу.

Удосконалення законодавчого визначення поняття «банк» було б неможливим без врахування надбань теорії банківської справи. Як відомо, остання, відносячи фінансових посередників

до банківських чи небанківських установ, використовує критерій, який базується на комплексі з трьох взаємопов'язаних посередницьких операцій, що є базовими для банків:

- 1 — залучення коштів клієнтів у вклади;
- 2 — надання клієнтам кредитів та створення платіжних засобів;
- 3 — здійснення розрахунків між клієнтами.

Нова редакція Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. внесла істотні корективи у законодавче визначення поняття «банк», врахувавши наведений вище критерій. Відповідно до ст. 2 цього Закону банк — юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії НБУ здійснювати у сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

На наш погляд, таке законодавче визначення поняття «банк» розкриває суть банківської діяльності, її характерні риси і вказує на різницю між банками та іншими фінансовими посередниками, наголошуючи на тому, що банк має виключне право на підставі ліцензії НБУ здійснювати у сукупності визначені Законом операції. Однак і воно, на жаль, має недолік. Чинний Закон України «Про банки і банківську діяльність» не дає повної відповіді на питання, що слід розуміти під поняттям «банк» взагалі, оскільки законодавець вказує, що розуміється під поняттям «банк» у зазначеному Законі. Ст. 2 Закону починається наступними словами: «У цьому Законі терміни вживаються у такому значенні» і серед останніх знаходиться і поняття «банк». Це наводить на думку, що загального визначення поняття, «банк» ще немає, а тому його трактування в інших нормативно-правових актах може відрізнятися від зазначеного у Законі. Така ситуація неминуче призведе до численних непорозумінь з цього приводу у сфері правозастосування і, як наслідок, до зловживань.

Вирішити це питання мав би новий Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. Однак у ст. 334 вказаного документа зазначається, що банки — це фінансові установи, функціями яких є залучення у вклади грошових коштів громадян і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття та ведення банківських рахунків громадян та юридичних осіб. На нашу думку, це визначення втратило найголовніший здобуток Закону України «Про банки і банківську діяльність», а саме те, що банк має виключне право на підставі ліцензії НБУ здійснювати

у сукупності визначені Законом операції. Тому для усунення зазначеного неузгодження у розумінні поняття «банк» пропонуємо в ст. 334 Господарського кодексу викласти визначення поняття «банк» в редакції чинного банківського Закону або замість повного визначення вказати відсилання на цей Закон у такий спосіб: банки — це фінансові установи, що визнаються такими відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність». Це уточнення, на нашу думку, дозволить використовувати у правозастосовчій діяльності єдине визначення поняття «банк», наведене у чинному Законі «Про банки і банківську діяльність», що, в свою чергу, унеможливить непорозуміння та зловживання.

В. М. Фурман

Київський національний економічний університет

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ СТРАХОВИХ І БАНКІВСЬКИХ СТРУКТУР У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ДЖЕРЕЛ І ЗАХИСТУ КРЕДИТНИХ ВКЛАДЕНЬ

Розвиток банківського сектора економіки України засвідчує зростаючу могутність цієї галузі в державі, а для лідерства на будь-якому ринку необхідно постійно вдосконалювати свою стратегію розвитку. Одним з шляхів посилення потужності та впливу на фінансовому ринку є саме співпраця зі страховими компаніями. Ця тенденція по суті відображає світову тенденцію глибокої інтеграції страховиків в банківський сектор. Прагнення банків до створення стратегічних альянсів ніколи не було таким наполегливим, як сьогодні, оскільки від реалізації цієї бізнес-моделі банки одержують ряд важливих переваг.

По-перше, розширення набору наданих послуг банків при обслуговуванні клієнтів позитивно впливає на імідж банку і дає додаткові конкурентні переваги для просування власних програм. У банку з'являється можливість створювати більш універсальні і цікаві фінансові програми як для корпоративних клієнтів, так і для фізичних осіб.

По-друге, банк виграє від продажу полісів страхування, оскільки виручені гроші розміщуються на депозитному рахунку страхової компанії в цьому ж банку. Згодом на депозиті накопичується значна сума. У такий спосіб створюється довго-